

Hamaksia: Yeni Yazıtlar ve Yerleşimin Statüsü

Tolga UZUN*

Abstract

Hamaxia: New Inscriptions and the Status of the Site

As a Western Rough Cilician site, the status of Hamaxia is a controversial issue. Primary sources and published epigraphic documents do not provide sufficient data to draw a direct conclusion about the status of the site. Discussions about the status of Hamaxia have shaped as to whether the site is a polis, kome, chorion or a demos related with Korakesion. Besides, all statements about the site in ancient sources conflict with each other. Visits to the site during our surveys in 2017, thirty two of the sixty eight published inscriptions from Hamaksia have been refound and reviewed by us, four new inscriptions were found as well. In this study, the newly found inscriptions are presented and one of the previously published inscription is revised. Of the new inscriptions presented in this study, no. 1. provides us with data that can lead existing debates about the status of the site. Based on this inscription dated to the second century AD, an assessment is made about the status of the site. The inscription is about the donation of Konon, son of Epiouasis to his hometown, along with klines from his own pocket for general use.

Keywords: Hamaxia, Western Rough Cilicia, Status of the Site, patris, hestia, boule, demos.

Öz

Bir Batı Dağlık Kilikia yerleşimi olan Hamaksia'nın statüsü tartışmalı bir konudur. Birincil kaynaklar ve yayımlanan epigrafik belgeler yerleşimin statüsü hakkında doğ-

* Tolga UZUN, *Dr.*, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Kon-yaaltı-Antalya/TR. E-Posta: totolga7@gmail.com Orcid No: 0000-0002-1904-6805.

rudan bir sonuca varmak için yeterli veriyi sunmamaktadır. Hamaksia'nın statüsü hakkındaki tartışmalar yerleşimin bir polis mi, kome mi, khorion mu yoksa Korakesion'a bağlı bir demos mu olduğu konusunda şekillenmektedir. Bununla birlikte antik kaynaklarda yerleşim yeri ile ilgili geçen tüm ifadeler birbirleriyle çelişmektedir. 2017 yılında yürüttüğümüz yüzey araştırmaları sırasında yerleşime yaptığımız ziyaretlerde Hamaksia'dan şimdiye kadar yayımlanan altmışsekiz yazıtın otuzikisi tarafımızca yeniden bulunmuş ve gözden geçirilmiştir. Bunun dışında dört adet yeni yazıt bulunmuştur. Bu makalede yeni bulunan yazıtlar tanıtılmakta ve daha önceden yayımlı bir yazıt ise revize edilmektedir. Çalışmada tanıtılan yeni yazıtlardan no. 1. bize yerleşimin statüsü hakkında var olan tartışmaları yönlendirebilecek bir veri sunmaktadır. MS II. yüzyıla tarihlendirilen bu yazıttan hareketle yerleşim statüsü hakkında bir değerlendirme yapılmaktadır. Yazıtta bahsi geçen Epiouasis oğlu Konon'un memleketine kullanımı için kendi cebinden klineler ile birlikte bir ocağı bağışlaması konu edinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hamaksia, Batı Dağlık Kilikya, Yerleşim statüsü, patris, hestia, boule, demos.

Giriş

Hamaksia; “Doğu Antalya Epigrafi ve Yerleşim Tarihi Araştırmaları” başlıklı yüzey araştırması kapsamında¹ 2017 yılında tarafımızca incelenmiştir. Yerleşim alanının oldukça sık çalılıklara, sert bir bitki örtüsüne sahip olması sebebiyle araştırma yapmanın son derece güç olduğu, arazi koşullarının araştırmacıları zorladığı bölgeyi ziyaret eden neredeyse tüm araştırmacılar tarafından dile getirilmiştir. Biz de benzer zorluklarla karşılaştığımızı, yerleşimin bazı bölgelerinde araştırma yapmanın bir yana yürümenin bile son derece zorlu olduğunu söyleyebiliriz, ancak bu durum bizim için bir engel oluşturmamıştır, tıpkı diğer araştırmacılar gibi araştırma bu yoğun bitki örtüsü içinde gerçekleştirilmiştir. Hamaksia'dan şimdiye kadar yayımlanan altmışsekiz yazıtın otuzikisi tarafımızca tekrar bulunmuş ve gözden geçirilmiştir. Yerleşim alanında ayrıca dört adet yeni yazıt bulunmuştur. Çalışmada öncelikle bu yazıtlar tanıtılacaktır, ardından yerleşimin statüsü ile ilgili sorunlar ele alınacaktır.

Alanya'nın 7,5 km kuzeybatısında sahilden kuzeye doğru 2,5 km uzaklıkta Sinekkalesi olarak bilinen bir tepe üzerinde yer alan Hamaksia yerleşimi kısmen iyi korunan mimari kalıntılarından dolayı diğer Batı Dağlık Kilikya kentlerinden çok daha iyi araştırılmıştır. Söz konusu yerleşimin araştırma tarihçesi 19. yüzyılın başlarına dayanmaktadır. Yerleşim yerine ilk ziyareti 19. yüzyılın ilk çeyreğinde F. Beaufort² gerçekleştirmiş ve günümüzde Sinekkalesi (Hamaksia) olarak adlandırılan yerleşimin Laertes olabileceğini belirtmiştir. F. Beaufort'tan sonra 1891 yılının Nisan ayında R. Heberdey ve A. Wilhelm bölgeyi ziyaret etmiş ve yerleşimi F. Beaufort'un bahsettiği gibi Laertes olarak değil, Hamaksia olarak tanımlamışlardır³. R. Heberdey ve A.

1 2017 yılı arkeolojik yüzey araştırması çalışmaları esnasında “Doğu Antalya Epigrafi ve Yerleşim Tarihi Araştırmaları” başlıklı proje kapsamında [Proje No-Y AO 10702(2017)] yerleşim yeri ziyaret edilmiştir.

2 Beaufort 1817, 168-172.

3 Heberdey – Wilhelm 1896, 140; Robert 1965, 172 no. 422; Bean – Mitford 1970, 79. dn. 144; Hamaksia

Wilhelm'in ardından T. Mitford 1960'lı ve 70'li yıllarda epigrafik belge tespit etme amacıyla neredeyse her yıl yerleşimi ziyaret etmiş ve bu yıllar içerisinde yerleşim yerinden çok sayıda yeni yazıt belgelemiştir. Hamaksia'dan şimdiye dek kırkaltı taşıyıcı üzerinde toplam altmışsekiz adet yazıt yayımlanmıştır⁴. Avusturyalı mimar G. Huber, yerleşimin mimari planını çıkarmış ve mimari özelliklerini tanımlamıştır⁵, bununla birlikte G. Huber yerleşim alanının 2,7 hektarlık bir alanı kapsadığını hesaplamış ve nüfusunu 1000-1500 olarak tahmin etmiştir⁶.

Sinekkalesi, yüzeyde görünen yapılarıyla bir Erken Bizans yerleşimi görünümünü sunmaktadır. Hellenistik ve İmparatorluk Dönemleri'ne ait yapılar neredeyse tamamen yok edilmiştir. Yerleşimin bu erken evresi ancak epigrafik belgeler aracılığıyla kısmen anlaşılabilir. Yerleşim yerinin merkezinde, en yüksek noktada kurulan Erken Dönem Bizans Kilisesi kısmen Hellenistik bir kulenin üzerinde durmaktadır⁷. Kulenin kuzey bitişiğindeki alan, yerleşimin kamu yapılarının ve eksedraların odaklandığı bir alan olmalıdır, çünkü yazıtların çoğu burada bulunmuştur. Doğudan batıya belli aralıklarla aynı aks üzerinde sıralanan, geç dönem binalarının arasına sıkışan yedi adet eksedra yapısı Roma Dönemi'nde bu aks üzerinde ana yolun bulunduğu işaret etmektedir⁸. Eksedra yazıtlarının çoğu özel onurlandırma metinleri içermektedir. Bununla beraber çevre duvarlarının kuzeyine doğru çok sayıda lahit içeren ana nekropol alanı yer almaktadır. Bu lahitlerin bazıları yakın dönemlerde tahrip edilmiş, lahitlere ait heykellerin ve kabartmaların bazıları da Alanya Müzesi'ne götürülmüştür⁹.

Yeni Yazıtlar

No. 1. Konon'un Bağışları

Gri mermerden büyük dikdörtgen yapı taşı. Ön yüzde *tabula ansata* ve içerisinde beş satırlık Yunanca yazıt. Merkezi kilisenin batı duvarından yamaca yuvarlanmış ve duvarın beş m güney batısında bulunmuştur. Henüz yayımlanmamış olan bu yazıt hakkında G. Huber kısmen yanlış bilgi vermektedir (fig. 1-Yazıt no. 1)¹⁰.

için ayrıca bk. Ruge 1912, 2296; Hellenkemper – Hild 2004, 556-557 s.v. Hamaxia; Arena 2005, 116 s.v. Hamaxia.

4 Hagel – Tomaschitz 1998, 103-116: Yayımlanan 68 yazıt bu çalışmada bir araya getirilmiştir.

5 Huber 2005, 16-17.

6 Huber 2005, 12.

7 Kule için bk. fig. 7-Hellenistik Kule, Bean – Mitford 1962, 188: G. Bean ve T. Mitford bu yerleşim yerine yaptıkları ilk ziyaretlerinde bu noktadaki kuleyi tespit etmişler, ancak kısmen kulenin üzerine kurulu olan kiliseyi gözden kaçırmışlardır. Kilise izine rastlamadıkları için yerleşimin Erken Hristiyanlık ve Bizans tarihinin olmadığını belirtmişlerdir. Kiliseden ilk kez Rott bahsetmektedir: Rott 1908, 71; G. Bean ve T. Mitford sonraki ziyaretlerinde kiliseyi gördüklerini, ancak yerleşimin bir piskoposluk merkezi olmadığını; dolayısıyla da sonraki yüzyıllarda varlığını sürdürmediğini dile getirmişlerdir: Bean – Mitford 1970, 79-80.

8 Eksedralar hakkında bk. Tomaschitz 1998, 85-89.

9 Hamaksia'ya ait müzedeki eserler için bk. Nollé v.d. 1985, 126, no. 3 ve 132, no. 9; Lafli 2017, 150-151, no. 2; Bean – Mitford 1962, 186, dn. 3.

10 Huber 2005, 30: "II.29, in der südlichen Doppelwand der Kirche eingemauert eine unpublizierte Inschrift, derzufolge Konon, Sohn des Epivasis, Sitze, Altar und eine Bemalung oder Vergoldung für die

Ölçüler: Yük.: 57 cm; Gen.: 94 cm; Der.: 40 cm; Harf Yük.: 2,8 cm.

Tarihlendirme: Harfler MS II. yüzyıl özellikleri taşımaktadır. *Alpha*, *Delta* ve *Lambda* harfleri uçları uzun bir şekilde minuskel olarak yazılmıştır. *Eta* harfinin ise orta çizgisi kısadır.

Κόνων Επ[ιουα]σε-

2 ως τὰς κλῖν[ας] δ[ὲ κ]αὶ
τὴν ἐστίαν ἐ[ἰς] τὴν

4 {ν} χρ[ῆ]σιν τῆ [πα]τρίδι
{ι} ἐκ τῶν ἰδί[ων] vac.

4 ΝΧΡΙΣΙΝ in lapi; 5 ΙΕΚΤΩΝ in lapi

Epiouasis oğlu *Konon klineleri* ve de ocağı kullanım için memleketine kendi kesesinden (bağışladı).

1. 1–2. Konon¹¹ ve Epiouasis¹² isimleri Hamaksia’da oldukça yaygındır.

1. 2. κλῖναι ile ilgili olarak Pollux eserinde *klineleri* ve kullanıldığı yerleri tanıtmaktadır, bu tanımlamalar bize *klinelerin* yatak/döşek olarak ya da ziyafetlerde kullanıldığını göstermektedir¹³. Delos’da bulunan ve İ.Ö 196 yılına tarihlenen bir yazıtta Serapis, İsis ve Anubis için bağışlanan *klineler* bağışlayanların isimleri ile birlikte verilmiştir¹⁴. Bu yazıtta geçen *klinelerin* Delos Serapis Tapınağı’nda *symposion* için kullanıldığı düşünülmektedir. Bununla birlikte Herodotos *klinelerin* ziyafetlerdeki kullanımından bahsetmektedir¹⁵. *Klineler* sadece yatılacak yer olarak değil, aynı zamanda yemeğin yendiği, ziyafetlerde yeri olan yatak şeklinde de kullanılabilen bir mobilya olarak düşünülmelidir. Ksenophon da Herodotos gibi *klinelerin* benzer kullanımına ilişkin bir örnek sunmaktadır¹⁶. Bu örnekler *hestia* ile birlikte değerlendirildiğinde karşımıza hem yemeğin piştiği ve yendiği hem de kente gelen misafirlerin kullanabileceği bir alan çıkmaktadır.

1. 3. ἐστία sözcüğü ile burada yemek pişirmek ve de ısınma amaçlı kullanılan bir ocak kastediliyor olmalıdır. Hem *klinai* hem de *khresis* sözcükleri bunu desteklemektedir. Çünkü *khresis* sözcüğü ile *hestiannın* “kullanılması” ya

Heimatstadt aus eigenen Mitteln gestiftet hätte”.

11 Hagel – Tomaschitz 1998 no. 5; 9; 12; 15; 16; 18b; 23; ayrıca bk. no. 3; isim için genel olarak bk. LGPN VB, 241 s.v. Κόνων no. 16–28.

12 Hagel – Tomaschitz 1998 no. 10; 13; 15; 16; 19; 35a; 35b; 39; 45; ayrıca bk. no. 2; isim için genel olarak bk. Zgusta 1964, 165 § 342-3; LGPN VB, 141 s.v. Επιουασίς.

13 Poll. *Onom.* 10. 32-35; *Klinelerin* tanıtımı için ayrıca bk. Richter 1966, 52.

14 IG XI, 4. 1223: ...τὰς κλίνας ἀνέθηκαν Σαῖραπι, Ἴσι, Ἀνοῦβι...

15 Hdt. 6. 139, 9. 16.

16 Ksen. *Kyr.* 8. 2. 6.

da “kullanım hakkı” ifade edilmektedir. Dolayısı ile burada kamu yararı gözetilerek oluşturulmuş bir yapıdan söz etmek mümkündür. Lykaonia’da bulunan başka bir yazıtta *hestia* sözcüğü no. 1’de öngördüğümüz işleve sahip olan bir *hestiaya* işaret etmektedir¹⁷. Bu yazıtta da olasılıkla hem yemek pişirilmesi hem de ısınma işlevine sahip bir ocağın bahsedilmektedir.

1. 4. χρῆσις: *Khresis* ile *hestianın* “kullanımı” ya da “kullanım hakkı” ifade edilmektedir, diğer bir deyişle *hestianın*, yani ocağın kullanımına ilişkin bir tanımlama yapılmaktadır.

1. 4. πατρίς ile yazıtın bulunduğu yerleşim, yani Hamaksia kastediliyor olmalıdır. “Memleket” anlamına gelen *patris* sözcüğü edebi ve epigrafik kaynaklarda genelde bağımsız kent devletleri (*polis*) için kullanılmaktadır (Iotape¹⁸, Diokaisareia¹⁹, Anabarzos²⁰). Bu sözcük bir kent devletinin hakimiyetinde olan *demos* veya *kome* gibi alt birimler için kullanılmamıştır. Kırsal yerleşimler hakkında hazırladığı ve 1998 yılında yayımladığı doktora çalışmasında C. Schuler, bilinen bu genel kaniya karşı istisnai durum olarak iki yazıtı referans göstermektedir²¹. Bunlardan biri Phrygia’dan bir adak yazıtıdır²². Burada *patris* olarak anılan yerleşimin statüsü başka bir yazıtta *kome* olarak verilmiştir²³. Diğer referans ise Kagrai yerleşimindedir²⁴. Melas Vadisi’nde yer alan Kagrai yerleşiminin statüsü belirsizdir. Bir *polis* statüsüne sahip olmasa da bağımsız bir *demos* olma ihtimali kuvvetlidir²⁵. Buradaki *patris* ifadesi Zeus rahibi Mousaios oğlu Hermogenes’in memleketini belirtmek için kullanılmıştır, ayrıca yazıtta onurlandırma sadece *demos* tarafından yapılmıştır. Bu da Kagrai yerleşiminin (yeni bir veri bulunana dek) bağımsız bir *demos* olduğunu düşündürmektedir. Hamaksia’da ise *klinelerin patrise* bağışlanması sadece memleket değil, *polis* bağlamında düşünülmelidir. Çünkü bağış yapılan yer olasılıkla bir kamu yapısıdır ve *patris* ile yapı içindeki kullanım hakkı gözetilerek yerleşim yeri kastedilmektedir. Yazıtın MS II. yüzyıla tarihlendirildiği göz önünde bulundurulduğunda Constitutio Antoniniana’dan önce yerleşimin *polis* statüsünde olma ihtimali son derece kuvvetlidir. Bunun dışında no. 1’in yer aldığı blok büyük olasılıkla bağışlanan *klinelerin* ve ocağın kullanıldığı resmi yapının dış duvarında durmaktaydı. Bu yapının hangi amaca hizmet ettiği yazıtta belirtilmemiştir. Ancak görevleri gereği gece ofislerinde kalacak yöneticiler için barınma ya da temel ihtiyaçları giderebilecek işlevi olan bir ocağın bulunduğu bir yapı olmalıdır. Ayrıca düşük bir ihtimal olarak görülebilir de söz konusu yapının dışardan gelecek misafirler için bir konuk evi olarak kullanılmış olabileceği göz ardı edilmemelidir. Lykia’da Arneai kentinden ele geçen bir yazıttan önceleri *gymnasion* olarak kullanılan bir yapının İmparator

17 Hall 1968, 67, no. 7: ...ἐποίησεν τὴν ἐστίαν ἐγκ {ἐκ} [τῶν][[αὐ]τῆς ἀναλωμάτων...

18 Bean – Mitford 1965, 25, no. 29a: ...ἀνδριάντι χαλκῆφ οἴκ[ο]θεν [τῆ πα]τρίδι κατεσκεύασεν.

19 SEG 37.1296: ...ἐν[πο]λλοῖς χρήσιμον[τῆ] πατρίδι.

20 SEG 12.515: ...καθ’ ἃ ὑπέσχετο τῆ πατ[ρίδι].

21 Schuler 1998, 264 dn. 311.

22 MAMA X, 214: ... ὑπὲρ σωτηρίας ἐαυτῶν κὲ τέκνων κὲ τῆς πατρίδος Ζηνωτος.

23 MAMA X, 215: ... ὑπὲρ ἐαυτοῦ κὲ τῶν ἰδίων κὲ τῆς κώμης Ζηνωτος σωτηρίας.

24 Bean – Mitford 1970, 27 no. 9: ὁ δῆμος ὁ Καγρέων Κασσιάν Ἐρμογένους Μουσαίου, ἰέ[ρ]εαν Διός, βαῖον μὲν αἰῶνα διάγουσαν ἀλλὰ ἐν πολλοῖς χρησιμεύσασαν τῆ πατρίδι, τεμῆς ἔνεκα τὴν κτίστριαν.

25 Schuler 1998, 281; Takmer 2019, 96; Bean – Mitford 1970, no. 9.

Traianus Dönemi'nde 3000 *denari*lik renovasyonun ardından kamusal misafirhaneye (*παρόχιον*) dönüştürüldüğü bilinmektedir²⁶. Buna ek olarak yine Hamaksia'da ele geçen ve Constitutio Antoniniana'dan sonraya tarihlendirilen bir yazıtta Hamaksia bir *polis* olarak karşımıza çıkmaktadır, dolayısıyla Hamaksia tahmin edildiği gibi Korykesion'a bağlı bir yerleşim değil, aksine otonom bir *polis* olmalıdır²⁷.

No. 2. Mirasetas'ın Heykel Kaidesi

İki parçaya kırılmış, kireçtaşından heykel kaidesi. Üst kısmı profilli, yan yüzler kırık. Alt yüz düz.

Parçalar yerleşimin merkezinin kuzeydoğusunda birbirinden beş m uzaklıkta bulunmuştur. Blok B (fig. 2b-Yazıt no. 2 Blok B), Blok A'nın (fig. 2a-Yazıt no. 2 Blok A) batısında bir yapının temeline köşe taşı olarak inşa edilmiştir. Blok A, T. Mitford tarafından bulunmuş ve yayınlanmıştır²⁸.

Ölçüler (A): Yük.: 32 cm; Gen.: 59 cm; Der.: 44 cm (kırık); Harf Yük.: 3,0 cm; (B): Yük.: 29-32 cm; Gen.: 220 cm; Der.: 58 cm; Harf Yük.: 3,0 cm.

Yazıt taşıyıcısının bağımsız bir heykel kaidesine mi yoksa bir eksedraya mı ait olduğu bilinmemektedir.

A B

Μιρασηταν Επιουασεως

Epiouasis oğlu *Mirasetas*'ı

Sol parça üzerinde yer alan yazıt T. Mitford tarafından Μιρασηταν B[λα (?) ---] olarak tamamlamıştır. Blok A'nın devamı olan Blok B bu tamamlamanın hatalı olduğunu göstermektedir. *Epiouasis* oğlu *Mirasetas* ayrıca yerleşimin kuzey suruna inşa edilen rahip listelerinin birinde anılmaktadır²⁹. Baba isminin örtüşmesinden dolayı burada bahsedilen *Hermes* rahibi ile heykel kaidesinde adı geçen *Mirasetas* büyük olasılıkla aynı kişidir. *Mirasetas* ismi *Hamaksia*'da başka yazıtlarda da geçmektedir³⁰.

26 Şahin 2013, 40–41 nos. 1a-b.

27 Tomaschitz 1998, 41 vd.

28 Bean – Mitford 1970, 89 no. 62 = Hagel – Tomaschitz 1998 Ham 38.

29 Heberdey – Wilhelm, *Reisen in Kilikien* 140 no. 231 = Hagel – Tomaschitz 1998, Ham 13: Μιρασητας Επιουασε|ως).

30 Hagel – Tomaschitz 1998, Ham 15: ... Δουκερις Μιρασητου ...; Ham 16: ... Πολέμων Μιρασητου ...; Ham 23: ... Αύρ(ηλία) Μιρα|σητιανή Νενα ...; Ham 33: ... Κικεις Βλα Μιρασητου ...; Ham 34a: ... Κόνων|[καὶ Μιρασ]ητας ...; *Epiouasis* için bk. no. 1.

No. 3. Koualis oğlu Konon'un Heykel Kaidesi

Nana'nın yaptırdığı, iyi korunmuş eksedranın³¹ doğusunda, olasılıkla başka bir eksedraya ait düz bir blok (fig. 3-Yazıt no. 3).

Ölçüler: Yü.: 35 cm; Gen.: 37 cm; Der.: 60 cm; Harf Yü.: 2,6-3,0 cm.

Κόνωνα Κουαλεος
2 δις Πολέμωνος

Polemon'un büyük torunu, Koualis'in torunu, Koualis'in oğlu Konon'u.

Yerleşimin kuzey duvarına kazınmış rahip listelerinde Polemon oğlu Koualis³² ve Koualis oğlu Polemon³³ yer almaktadır. Bu rahipler olasılıkla Konon'un atalarıdır.

No. 4. Bir Fragman

Kilisenin hemen kuzeyindeki bir yapının³⁴ doğu duvarında devşirme olarak kullanılmış, üst kısmı profilli, sol, sağ ve alt kısımları kırık bir parça. Yazıttan sadece 4 harf kalmıştır (fig. 4-Yazıt no. 4.).

Ölçüler: Yü.: 24 cm; Gen.: 28 cm; Harf Yü.: 3,5 cm.

]HNAQ[
]Γ[

Yazıt bir adak ya da heykel kaidesine ait olmalıdır. İlk satır εὐχ[ήν Αθ[ήναιος şeklinde tamamlanabilmektedir³⁵.

5. Hermes Rahip Listelerine Dair Küçük Bir Düzeltme

Yerleşimin kuzeyine, olasılıkla Hellenistik Dönem'de inşa edilen bir duvarın çeşitli bloklarına MS I. ve II. yüzyılda Hermes rahiplerinin isimleri kazınmıştır (fig. 8-Hermes Rahip Listeleri). Kısmen duvarda duran kısmen ise yere düşmüş olan altı adet bloğun yazıtları R. Heberdey ve A. Wilhelm tara-

31 Yazıtlar için bk. Hagel – Tomaschitz 1998, no. 46a-d.

32 Heberdey – Wilhelm 1896, 139 no. 230 = Hagel – Tomaschitz 1998, no. 14.

33 Heberdey – Wilhelm 1896, 138 no. 228 = Hagel – Tomaschitz 1998, no. 16

34 Huber 2005, 29. II. 17.

35 Huber 2005, 30; G. Huber bu fragmanı HNAC olarak okumuştur.

findan kopyalanmıştır³⁶. Hamaksia'da yerleşim planına yönelik mimari ve topografik çalışmalar yürüten G. Huber bu yazıtları bulamadığını belirtmiştir³⁷. 2017 yılında bu listeler tekrar gözden geçirilmiş olup, yere düşen bir blokta yer alan bir ismin R. Heberdey ve A. Wilhelm tarafından eksik okunduğu fark edilmiştir (fig. 5-Yazıt no. 5).

Edisyon: Heberdey – Wilhelm 1896, no. 233; Hagel – Tomaschitz 1998, Ham 12.

- Σέλευκος Μάνειτος
2 Πολέμων Μουσαίου
Ροῦφος Κουάλεως
4 Κόνων Μονγγιλάρεως Βλᾶ.

Satır 4: Heberdey – Wilhelm 1896, no. 233: Yazıtın tasvirinde N harfi yazarlar tarafından kaydedilmiş, ancak transkripsiyona geçirilmemiştir. Μονγγιλάρεως³⁸ isimi Μονγγιλάρεως şeklinde başka bir listede verilmiştir³⁹.

Hamaksia'nın önde gelen tanrıları arasında yer alan Hermes'in tapınağı henüz lokalize edilememiştir. Yazıtın bulunduğu duvarın kuzeyinde konumlanan, Nana tarafından inşa edilen bir aile eksedrasının blokları üzerinde bulunan bir yazıtta Hermes tapınağına ait bir kült heykeli, sunak, masa ve de *kan-kelondan* söz edilmektedir⁴⁰. Bu bilgi tapınağın eksedra ile rahip listelerinin kazındığı duvarın arasında aranması gerektiğini düşündürmektedir.

Yerleşimin Statüsü

Yerleşimin statüsü ile ilgili olarak elimizdeki antik kaynaklar bölgeyi doğrudan bir *polis* olarak nitelemek için yeterli veriyi sunmamaktadır. Stephanos Byzantion her ne kadar eserinde Hamaksia'dan bir *polis* olarak söz etse de⁴¹ Strabon yerleşim yerinden *katoikia* olarak bahsetmekte⁴² ve Stadiasmus

36 Heberdey – Wilhelm 1896, no. 228-233

37 Huber 2005, 30.

38 Heberdey – Wilhelm 1896, 233; Tomaschitz 1998, Ham 12.

39 Bean – Mitford 1970, 82 no. 54c: ...Σέλευκος Μονγγιλάρεως...

40 Hagel – Tomaschitz 1998, Ham 46d: ...τὴν Βάσιν τοῦ Ἑρμοῦ καὶ Ἑρμῆν καὶ τοὺς Βωμοὺς καὶ τὴν | τράπεζαν καὶ τὸν κἀνκ[ε]λον κατεσκευάσεν]...

41 Steph. Byz. 37: Ἀμαξία, πόλις τῆς τραχείας Κιλικίας. Στράβων τεσσαρεσκαίδεκάτη. τὸ ἔθνικόν Ἀμαξιεύς, ὡς τῆς Ἀμαντίας Ἀμαντιεύς. (*Hamaksia, dağlık Kilikya kentidir. Strabon ondördüncü kitabında (anlatır). Ethnikon'u "Amasieus" şeklindedir, tpki Amantia'nın "Amantieus" olduğu gibi.*)

42 Strab. 14.5.3: μετὰ δὲ τὸ Κορακήσιον Ἀρσινόη πόλις, εἶθ' Ἀμαξία ἐπὶ βουνοῦ κατοικία τις ὕφορμον ἔχουσα, ὅπου κατάργεται ἡ ναυπηγήσιμος ὕλη. κέδρος δ' ἐστὶν ἡ πλείστη, καὶ δοκεῖ ταῦτα τὰ μέρη πλεονεκεῖν τῇ τοιαύτῃ ξυλείᾳ: καὶ διὰ τοῦτ' Ἀντώνιος Κλεοπάτρα τὰ χωρία ταῦτα προσένειμεν ἐπιτήδεια ὄντα πρὸς τὰς τῶν στόλων κατασκευάς. (*Korakesion'dan sonra Arsinoe (Syedra ya da Aunesis olmalı) kentine; sonra, gemi yapımı kerestesinin elde edildiği bir tepede kurulmuş ve limanı olan Hamaksia'ya gelinir. Bu kerestenin çoğu sedir ağacıdır ve öyle görülüyor ki, bu bölge gemiler için gerekli olan sedir ağacı konusunda diğerlerinden çok daha fazla verimlidir ve Antonius bu nedenle, filoların yapımı için uygun olduğundan bu bölgeyi Kleopatra'ya vermiştir.*)

Maris Magni’de ise yerleşim *khorion* olarak geçmektedir⁴³. Bu noktada antik kaynaklarda geçen tüm ifadeler birbiriyle çelişmektedir. Stadiasmus Maris Magni’de geçen *khorion* ifadesi Korakesion’un hemen batısına işaret etmektedir, ancak Strabon doğuya doğru ilerlediğinden dolayı Hamaksia’yı Korakesion’un doğusuna konumlandırmıştır. R. Heberdey ve A. Wilhelm tıpkı H. Kiepert gibi Aunesis’i Alanya’nın batısına yaklaşık iki buçuk saatlik mesafede sahilde yüksek kayalık bir tepeye konumlandırmaktadır. Bundan dolayı Aunesis’i Hamaksia’nın limanı olarak görmekteyler⁴⁴. Aunesis direkt olarak Sinekkalesi’nin hemen altında yer almaktadır, ancak G. Bean ve T. Mitford’a göre yerleşimden Aunesis’e doğrudan giden bir rota bulunmamaktadır. Bununla birlikte bölgeye en yakın kereste merkezinin on km mesafede kuzeyde yer alan Kargı Çayı’nın ağzı olduğu düşünülmektedir. Büyük olasılıkla keresteler nehir yatağı boyunca nehir üzerinden taşınmaktaydı. Ayrıca Nollé, Hamaksia adının Yunanca’da “araba” anlamına gelen ἄμαξα’dan geldiğini belirtmektedir⁴⁵. Koptos kentinden ele geçen bir yazıtta dört tekerlekli, ahşaptan yapılmış, tetragonal (dörtgen) bir arabadan bahsedilmektedir⁴⁶. Yazıt vergi tarifesi ile ilgili olup araba için ödenecek verginin tutarı belirtilmektedir. Bahsi geçen yazıt *hamaksa* sözcüğünün doğrudan araba ile ilişkili olduğu görüşünü desteklemektedir.

Strabon ve Hellenistik Dönem kaynaklarını kullanan Stadiasmus Maris Magni, Hamaksia’nın Erken İmparatorluk Dönemi’nde henüz kent statüsünde olmadığını göstermektedir⁴⁷. G. Bean ve T. Mitford belgeledikleri bir yazıtta geçen *boule* ve *demos* ifadelerinden ve Aurelius isminden⁴⁸ bölgenin MS 212 yılından sonra kent statüsü kazandığını belirtmektedirler. Ayrıca bahsedilen yazıtta geçen ve hangi yerleşime ait olduğu belli olmayan *boule* ve *demos* ifadeleri Korakesion *boule* ve *demosunu* da ifade ediyor olabilir, ancak *boule* ve *demos* ifadeleri ile Korakesion kastediliyor olsaydı, kent adının geçmesini beklememiz gerekmekteydi. Çünkü Doğu Pamphylia ve Batı Kilikya kırsalında yer alan yerleşimlere dikilen onur yazıtlarında *polis* ismi yazıtlarda belirtilmektedir. Bu durum ile Syedra⁴⁹, Kasai⁵⁰, Lamos⁵¹ gibi birçok kentte karşılaşılabilmektedir⁵². Dolayısıyla Korakesion isminin geçmiyor olması, bizi *boule* ve *demosun* Hamaksia ile özleştirilmesi gerektiğini ve yazıtta anılan *bouleutesin* Hamaksia’da *boule* sınıfına mensup olduğu sonucuna

43 Stadiasmus Maris Magni, 208: Ἀπὸ Κορακησίου εἰς Αὐνησιν (ἐπὶ χωρίον Ἀμαξίαν) στάδιοι π’. (*A Coracesio ad Aunesin (Hinc ad Hamaxium locum mediterraneum stadia 40) stadia 80*).

44 Heberdey – Wilhelm 1896, 136; Bean – Mitford 1962, 187; Laminger-Pascher 1973, 61, A.21: Bunun dışında Laminger-Pascher, Isaurialıların denize giriş noktası ve geçiş yolu olarak Hamaksia’yı göstermektedir.

45 Nollé 1987, 250-251. Burada elbette kerestelerin yüklendiği kereste arabasını anlamamız gerekmektedir; krş. Tomaschitz 1998, 41 ve dn. 120.

46 OGIS 674; IGR 1. 1183; SB 5. 8904; SEG 20. 668: ... ἀμάξης ἐχούσης τετράγωνον δραχμὰς τέσσαρες ...

47 Bean – Mitford 1962, 187.

48 Bean – Mitford 1962, 190 no. 5.

49 Hagel – Tomaschitz 1998, no. ArT 1a, 1b

50 Hagel – Tomaschitz 1998, no. Çalç 1a

51 Hagel – Tomaschitz 1998, no. AsT 1.

52 Tomaschitz 2003, 126.

götürmektedir. Bu durumla paralel olarak Alanya'nın dört km kuzeydoğusunda yer alan Oba Köyü'nden ele geçen bir yazıtta βουλευτής Κορακησιώτης⁵³ ifadesi yer almaktadır. Buradan hareketle Hamaksia'dan ele geçen yazıtta *boule* ve *demos* ifadesiyle Korakesion kentinin daha önce bahsettiğimiz gibi kendisini sınırları dışında tanımlamasını bekleyebilirdik. Dolayısıyla *boule* ve *demos* ifadeleri yerleşimin otonom bir statüye kavuştuğuna işaret ediyor olmalıdır. Bölgeden elimize herhangi bir sikke geçmediği için de yerleşimin statüsü hakkında kesin bir sonuca varılamamaktadır. Erken Hristiyanlık Dönemi'nde Hamaksia'nın varlığını sürdürdüğüne dair epigrafik bir veri de elimize ulaşmamıştır. G. Bean ve T. Mitford, Hamaksia'nın geçici olarak MS III. yüzyılda *polis* statüsüne sahip olduğunu düşünmektedirler⁵⁴, ayrıca T. Mitford bölgeyle ilgili son çalışmasında Hamaksia'dan Severuslar Dönemi'ne kadar kent statüsüne kavuşmamış bir yerleşim yeri olarak bahsetmektedir⁵⁵. Brandt ise Roma Dönemi'nde Hamaksia'nın Korakesion'un önüne geçtiğini bundan dolayı Korakesion kentinden günümüze pek bir şey kalmadığını belirtmektedir⁵⁶. Antik kaynaklar Roma İmparatorluk Dönemi başlarında Hamaksia'nın kent statüsünde olmadığını göstermektedir. Ele geçen yazıtlar bu kanıyı desteklemekle birlikte, bu durumun uzun sürdüğünü ortaya koymaktadır, ancak Constitutio Antoniniana'dan sonraki tarihlendirilen bir yazıtta nihayet Hamaksia bir *polis* olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁷. Bu yazıttan sonra yerleşime dair tarihsel bir veri bulunmamaktadır.

Sonuç olarak elimizdeki tüm verileri değerlendirdiğimizde Yazıt no. 1'de geçen *patris* ifadesi bize Hamaksia'nın çok uzun süreli olmasa da *polis* statüsüne kavuştuğunu göstermektedir. Yerleşimin merkezinde bulunan *boule* ve *demos* kararname ile birlikte⁵⁸ yazıt no. 1. Hamaksia'nın MS II. ve III. yüzyıllarda geçici bir süre bağımsız bir statüye sahip olduğunu destekler niteliktedir. Antik kaynaklardan Stadiasmus Maris Magni'nin Hellenistik kaynakları kullandığı göz önünde bulundurulduğunda yerleşimin erken dönemlerde kent statüsünde olmadığını ya da bağımsız bir yerleşim olmadığını söyleyebilmekteyiz. Bu durum doğal olarak Hamaksia'nın Korakesion'a bağlı bir *demos* olduğu düşüncesini doğurmaktadır. Ancak Strabon, Hamaksia'dan bahsederken Antonius'un yerleşimi Kleopatra'ya filo yapımında kullanılacak keresteler için vermesi ile ilgili olarak Korakesion'a yer vermemektedir. Bu veri Hamaksia'nın statüsünü değerlendirirken göz önünde bulundurulması gereken önemli bir etkidir. Hamaksia Roma Dönemi'nde Korakesion'a bağlı bir yerleşim olsaydı, Strabon'un bu durumu belirtmesini bekleyebilirdik. Bunun

53 Bean – Mitford 1965, 8 no. 4; Robert – Robert 1960, 199 no. 393; Lloyd – Rice 1964, 69.

54 Bean – Mitford 1970, 79; G. Bean ve T. Mitford bu önerinin Robert tarafından yapıldığını belirtmektedirler (bk. Robert 1966, 67); Tomaschitz 2003, 41; K. Tomaschitz de G. Bean ve T. Mitford'a referans göstererek bu olasılıktan bahsetmektedir.

55 Mitford 1990, 2138-2139.

56 Brandt 1992, 104.

57 Bean – Mitford 1962, 187-188; Bean – Mitford 1962, 190 no. 5 with Pl. XXXIII(d); Hagel – Tomaschitz 1998 : ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος | ἐτείμησαν Αὐρ. Ἀν|θέστιον Κορωνιαίων Βλάνδον τὸν ἴδιον|βουλευτήν, ἄρξαντα|τὰς ἐπιβαλλούσας|τῆ ἡλικιᾷ αὐτοῦ ἄρχάς|τὸν δὲ ἀνδριάντα ἀνέ|στησαν Αὐρ. Βλανδια|νὸς Κόνων καὶ Αὐρ. Μιρα|σητιανῆ Νενα οἱ γονεῖς|μνήμης καὶ φιλοτεκνί|ας χάριν.

58 Hagel – Tomaschitz 1998, 109, Ham 23: ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐτείμησαν Αὐρ(ίλιον) Ἀν|θέστιον κορωνιαίων Βλάνδον τὸν ἴδιον Βουλευτήν ...

dışında yerleşime dair görece fazla yazıt bulunmasına rağmen statü hakkında net bir veriye sahip olamasak da çalışmada bahsedilen yazıt no. 1’de geçen *patris* ifadesi, kentin MS 2. yüzyılda *polis* statüsüne sahip olduğunu doğrular bir niteliktedir.

Bibliografya ve Kısaltmalar

- ANRW Temporini, H. – W. Haase (ed.), *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt. Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung*, Berlin – New York 1972-.
- Arena 2005 Arena, G., *Città di Panfila e Pisidia sotto il dominio romano. Continuità strutturali e cambiamenti funzionali*, Catania.
- Bean – Mitford 1962 Bean, G. E. – T. B. Mitford, “Sites Old and New Rough Cilicia”, *Anatolian Studies* 12, 185-217.
- Bean – Mitford 1965 Bean, G. E. – T. B. Mitford, *Journeys in Rough Cilicia in 1962 and 1963*, Viyana.
- Bean – Mitford 1970 Bean, G. E. – T. B. Mitford, *Journeys in Rough Cilicia in 1964–1968*, ETAM 3, Viyana
- Beaufort 1817 Beaufort, F., *Karamania or a Brief Description of the South Coast of Asia-Minor and of the Remains of Antiquity: with Plans, Views, &c.; Collected during a Survey of that Coast, under the Orders of the Lords Commissioners of the Admiralty, in the years 1811-1812*, London.
- Brandt 1992 Brandt, H., *Gesellschaft und Wirtschaft Pamphyliens und Pisidiens im Altertum*, AMS 7, Bonn.
- Hagel – Tomaschitz 1998 Hagel, S. – K. Tomaschitz, *Repertorium der westkilikischen Inschriften nach den Scheden der Kleinasiatischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften*, ETAM 22, Dph ÖAW 265, Viyana.
- Hall 1968 Hall, A. S., “Notes and Inscriptions from Eastern Pisidia”, *Anatolian Studies* 18, 57-92.
- Heberdey – Wilhelm 1896 Heberdey, R. – A. Wilhelm, *Reisen in Kilikien, ausgeführt 1891 und 1892 im Auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, Dph ÖAW 44, Viyana.
- Hellenkemper – Hild 2004 Hellenkemper, H. – F. Hild, *Tabula Imperii Byzantini 8: Lykien und Pamphylien*, 3 Vols., Viyana.
- Huber 2005 Huber, G., “Hamaxia, angeregt und zusammengestellt von Gerhard Huber (Veröffentlichungen der Kleinasiatischen Kommission, Nr. 17)”, *Anz. der phil.-hist. Klasse* 140, 5-111, bestehend aus: G. Huber (unter Mitarbeit von Dietburga Huber), *Hamaxia*, 7-55.
- IG XI *Inscriptiones Graecae XI. Inscriptiones Deli*, fasc. 4, ed. Pierre Roussel. Berlin 1914. Nos. 510-1349.
- IGR *Inscriptiones graecae ad res romanas pertinentes*, ed René Cagnat v.d. 3 vols. Paris 1911-1927. Vol. 1 1911. Reprint: Chicago 1975.
- Lafli 2017 Lafli, E., “Funerary and votive monuments in Graeco-Roman Cilicia”, *Anatolian Studies* 67, 145-180.
- Laminger-Pascher 1973 Laminger-Pascher, G., *Index Grammaticus zu den griechischen Inschriften Kilikiens und Isauriens*, Bd. I, SBph ÖAW 284, 3, Viyana.
- LGPN VB Balzat, J.-S. – W. V. Catling – É. Chiricat – F. Marchand (ed.), *A Lexicon of Greek Personal Names VB: Coasts: Caria to Cilicia*, Oxford 2013.
- Lloyd – Rice 1964 Lloyd, S. – S. D. Rice, *Alanya (‘Alâiyya)*, Ankara.
- MAMA X *Monumenta Asiae Minoris Antiqua Vol. X. Monuments from the Upper Tembris Valley, Cotiaenum, Cadi, Synaus, Ancyra, and Tiberiopolis* (ed. C.W.M. Cox – A. Cameron – J. Cullen), Londra.
- Mitford 1990 Mitford, T. B., “The Cults of Roman Rough Cilicia”, *ANRW II.18.3*, 2131-2160.
- Nollé 1987 Nollé, J., “Pamphyliche Studien 6-10”, *Chiron* 17, 235-276.
- Nollé v.d. 1985 Nollé, J. – S. Şahin – C. Vorster, “Katalog der Inschriften in Museum von Alanya”, *Epigraphica Anatolica* 5, 125-146.
- OGIS Wilhem Dittenberger, *Orientalis Graeci Inscriptiones Selectae*. 2 vols. Leipzig 1903-1905.
- RE Wissowa, G. et al., *Realencyclopädie der classischen Altertumwissenschaft*, Stuttgart – Münih 1893-1980.

- REG Revue des études grecques, Paris 1888.
- Richter 1966 Richter, G. M. A., *The Furniture of the Greeks Etruscans and Romans*, London.
- Robert 1965 Robert, L., *Bulletin Epigraphique*, in: REG, 172, no. 422.
- Robert 1966 Robert, L., *Documents d'Asie mineure*, Paris.
- Robert – Robert 1960 Robert, J. – L. Robert, “Bulletin épigraphique”, *Revue des Études Grecques*, tome 73, fascicule 344-346, Janvier-juin, Paris, 134-213.
- Rott 1908 Rott, H., *Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphylien, Kappadokien und Lykien*, Leipzig.
- Ruge 1912 Ruge, W., “s.v. Hamaxia”, *RE VII/2*, 2296.
- SB *Sammelbuch griechischer Urkunden aus Ägypten*, eds. Friedrich Priesigke, Friedrich Bilabel, Emil Kiessling and Hans-Albert Rupprecht. Vols. 1-18, 1915-1933. Vol. 5, 1934-1955, Wiesbaden.
- SEG *Supplementum Epigraphicum Graecum*. ed. Arthur G. Woodhead, Vols. 12-25. Leiden, 1955-1971; Vols. 26-41 (eds. Henry W. Pleket – S. Ronald), Amsterdam 1979-1994.
- Schuler 1998 *Ländliche Siedlungen und Gemeinden im hellenistischen und römischen Kleinasien*, Müh. Müh.
- Şahin 2013 Şahin, S., *Parerga zum Stadiasmus Patarensis (10): Teimarchi aus Arneai, Gephyra 10*, 38-49.
- Takmer 2019 Takmer, B., “The House of Hermogenes of Kagrai: The Rural Elites and the Micro-Economy in the Upper Melas Valley”, *Philia 5*, 87-106.
- Tomaschitz 1998 Tomaschitz, K. *Unpublizierte Inschriften Westkilikiens aus dem Nachlass Terence B. Mitford*, ETAM 21, Dph ÖAW 264, Viyana
- Tomaschitz 2003 Tomaschitz, K., *Zu antiken Städten Westkilikiens (angeregt und zusammengestellt von Gerhard Huber, Veröffentlichungen der Kleinasiatischen Kommission, Nr. 15*, 124-147.
- Zgusta 1964 Zgusta, L., *Kleinasiatische Personennamen*, Verl. der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften, Prag.

Fig. 1 Yazıt nr. 1

Fig. 2a Yazıt nr. 2 Blok A

Fig. 2b Yazıt nr. 2 Blok B

Fig. 3 Yazıt nr. 3

Fig. 4 Yazıt nr. 4

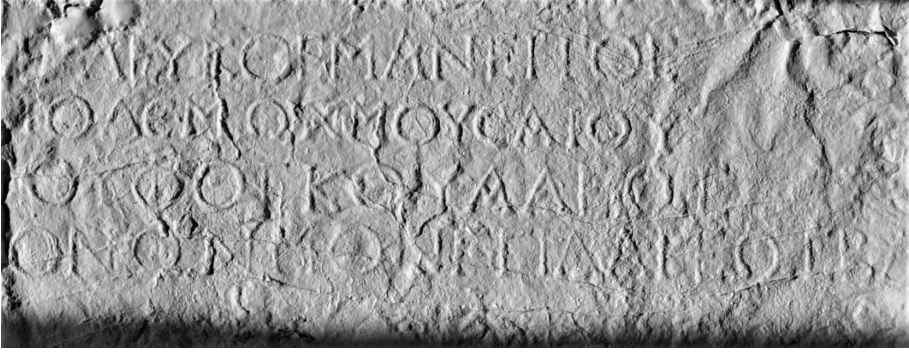

Fig. 5 Yazıt nr. 5

Fig. 6 Hamaksia'dan Korakeion'a Bakış (Arşiv F. Hild)

Fig. 7 Hellenistik Kule

Fig. 8 Hermes Rahip Listeleri